

بررسی علت افزایش نزاع‌های فردی مطالعه موردی (شهرستان بافت در سال ۱۳۹۵)

سعید علوی^۱، احمد منصوری^۲، امین آبسالان^۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۰۳/۲۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۲/۱۵

چکیده

جرم و جنایت به عنوان یک عامل نگران کننده اجتماعی در فضای شهری امنیت شهروندان را با مشکل مواجه کرده است. پدیده نزاع و درگیری در جامعه از آن دسته آسیب‌هایی است که با ایجاد اختلال در روابط اجتماعی فضای آکنده از بغض، کینه و دشمنی را در میان افراد بوجود می‌آورد. که این امر با زمینه‌سازی برای نظام و تنش‌های بعدی جامعه را از نظر مادی و معنوی متضرر می‌سازد.

روش گرد آوری اطلاعات در این پژوهش به صورت کتابخانه‌ای و میدانی است. جامعه آماری شهروندان ۱۸ تا ۶۰ سال ساکن شهر بافت است که ۳۰ نفر به عنوان نمونه تعیین شده و با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شده است و جهت گردآوری داده‌ها از پرسش‌نامه محقق ساخته، استفاده شده است.

نتایج حاصل از تحقیق نشان می‌دهد بین مشکلات خانوادگی، بیکاری فرد و نزاع و درگیری رابطه وجود دارد، همچنین استفاده از مواد مخدر و مشروبات الکلی و نزاع و درگیری رابطه وجود دارد، بین باورهای دینی و اعتقادات ضعیف مذهبی و شبکه‌های اجتماعی و نزاع و درگیری رابطه وجود دارد، همچنین لبین دوستان ناباب و فقر مادی در نزاع و درگیری رابطه وجود دارد، اما بین سن و فقدان سرگرمی، رابطه‌ای وجود ندارد در نتیجه سن و فقدان سرگرمی نقشی در ایجاد نزاع و درگیری نداشته است.

واژگان کلیدی: نزاع، جرم، ناهنجاری‌های اجتماعی، افراد DALY.

۱- کارشناس ارشد علوم سیاسی، عضو پژوهشگران ف. ا. ا. کرمان: (نویسنده مسئول)؛ ۰۹۱۳۳۷۹۳۰۰۱ - Alavi.21@yahoo.com

۲- کارشناس ارشد مدیریت فرماندهی و ستاد: ۲۱۸۲۱۰۴

۳- کارشناس ارشد معماری و عضو باشگاه نخبگان جوان: ۰۹۱۷۴۶۵۸۹۲۰

مقدمه

نزاع نوعی بی نظمی در روابط اجتماعی میان افراد و گروه‌ها است که یکی از مهم‌ترین مسائل محسوب می‌شود. این مسئله پیامدهای اجتماعی گوناگونی را در برداشته که از مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به کاهش ابعاد گوناگون امنیت در جامعه اشاره نمود. نزاع‌ها و دعوایی که گاه علاوه بر ناسزا گفتن و داد و فریاد طرفین، به زد و خورد هم منجر شده است، نزاع‌هایی که در هر جامعه با توجه به شرایط اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی آن جامعه اتفاق می‌افتد و میزان زیاد بودن و یا کم بودن آن در گرو عوامل مختلفی است.

افزایش فقر، بیکاری و تورم از جمله عوامل مهم و موثر در رشد جرایم و نزاع به شمار می‌رود. ناامیدی نسبت به حل مشکل از طریق مراجع تعیین شده برای این کار و طولانی بودن در روند مطالبه نیز یکی از موارد دیگر است. چرا که وقتی افراد احساس کنند اگر خودشان وارد قضیه شوند و بخواهند مشکل را حل کنند سریع تر به نتیجه می‌رسند یا دست کم می‌توانند انتقام خودشان را بگیرند، به طور مشخصی وارد قضیه می‌شوند، که چه بسا به نزاع و درگیری و حتی قتل بیانجامد. جامعه‌شناسان و آسیب‌شناسان اجتماعی عمده‌ترین آسیب‌های اجتماعی در جامعه امروز را چنین بر شمرده‌اند: اعتیاد، نزاع و درگیری، سرقت، قتل خودکشی، فرار، تکدی و جرایم مالی و... از این رو این گونه آسیب‌ها در نظر آسیب‌شناسان اجتماعی دارای اهمیت و اولویت در مطالعه و پژوهش و اقدام اجتماعی قرار دارد. (خراطها، ۱۳۸۴: ۲۸) آمار نزاع در کل کشور طی ۶ سال با رشدی برابر ۸۰ درصد مواجه بوده است و این موضوع می‌تواند بحرانی و قابل تامل ارزیابی شود.

آمار نزاع و درگیری از آن دسته آمار است که در تمام کشور وجود دارد، چرا که تعداد مراجعان نزاع در فاصله سال‌های ۸۵ تا ۸۹ به پزشک قانونی نشان می‌دهد که در این ۴ سال بیشترین تعداد مراجعان نزاع با رقم ۶۲۹ هزار در سال ۸۹ ثبت شده است. اساساً نزاع را می‌توان چنین تعریف کرد: رویارویی پرخاشگرانه و ستیزه‌جویانه که توأم با خشم، کینه و انتقام صورت می‌گیرد و سبب قتل، ضرب و شتم و مجروح و معلول شدن طرف‌های دیگر می‌شود و خسارات مالی و جانی فراوانی نیز به بار می‌آورد. همچنین می‌یر معتقد است: نزاع عبارت است از کشمکش مشهود و از نظر اصولی مستقیماً قابل رویت، حداقل بین دو نفر است. این مسئله با وقوع قتل، نقص عضو، زندان، خسارت مالی و بحران‌های روحی غیر قابل جبران برای هر دو طرف نزاع و خانواده‌های آن‌ها و ایجاد پیامدهایی چون افزایش آسیب‌های اجتماعی، تأثیر منفی بر امنیت اجتماعی و

مخدوش کردن چهره فرهنگی شهرستان نیازمند توجه و بررسی است. همچنین این پدیده باعث ایجاد اختلال در روابط اجتماعی، در فضای آکنده از بغض، کینه و دشمنی را در میان افراد بوجود می‌آورد، که این امر با زمینه سازی برای ایجاد نزاع و تنش‌های بعدی، جامعه را از نظر مادی و معنوی متضرر می‌سازد. این پژوهش بر آن است تا بسنجد چه عواملی بر میزان نزاع در بین شهروندان ۱۸ تا ۶۰ سال شهر بافت در سال ۱۳۹۵ موثر است؟

بیان مساله

آسیب‌شناسی اجتماعی به بررسی انواع مشکلات می‌پردازد که در سطح اجتماعی مطرح هستند و سعی می‌کنند علل مختلف آن‌ها را از جنبه‌های مختلف فردی، اجتماعی و غیره مورد بررسی قرار دهد. هر جامعه‌ای متناسب با شرایط خود، فرهنگ، رشد و انحطاط خود با انواعی از انحرافات و مشکلات روبروست که تأثیرات مخربی روی فرآیند ترقی آن جامعه دارد. شناخت چنین عواملی می‌تواند مسیر حرکت جامعه را بسوی ترقی و تعامل هموار سازد، بطوری که علاوه بر درک عمل آن‌ها و جلوگیری از تداوم آن عمل با ارائه راه حل‌هایی به سلامت جامعه کمک نماید. مطالعه بی‌نظمی‌ها و ناهنجاری‌های اجتماعی همراه با علل و انگیزه‌های پیدایی آن‌ها و نیز شیوه‌های پیشگیری و درمان این پدیده‌ها، به انضمام مطالعه شرایط بیمارگونه اجتماعی است؛ زیرا خاستگاه اصلی ناهنجاری‌ها و کژرفتاری‌های اجتماعی را باید در کل حیات اجتماعی و نوع خاص روابط انسانی جستجو کرد. ما در این پژوهش برآنیم که به بررسی عوامل افزایش نزاع‌ها فردی در شهرستان بافت بپردازیم؟

آنچه که بر ضرورت و اهمیت تحقیق می‌افزاید این مطلب است که با توجه به اهمیت آرامش در خانواده‌ها و محیط بیرونی آن‌ها تأثیر زیادی در ثبات و امنیت در ابعاد مختلف اجتماعی و افزایش و کاهش جرائم به ویژه نزاع و... دارد که خود بعضاً منشأ شکل‌گیری جرائم دیگر نیز است لذا شناسایی علل و عوامل افزایش نزاع‌ها و ارائه راهکارهای مناسب می‌تواند تأثیر زیادی در کاهش آن داشته باشد و خود زمینه ساز ارتقاء امنیت اجتماعی گردد.

سوالات تحقیق

- آیا مشکلات خانوادگی و بیکاری فرد باعث افزایش نزاع و درگیری شده است؟

- آیا استفاده از مواد مخدر و مشروبات الکلی باعث افزایش نزاع و درگیری شده است؟

- آیا اعتقادات ضعیف مذهبی و باورهای دینی و استفاده از شبکه‌های اجتماعی باعث افزایش نزاع و درگیری شده است؟

- آیا دوستان ناباب و فقر مادی باعث افزایش نزاع و درگیری شده است؟
- آیا میزان سن و فقدان سرگرمی باعث افزایش نزاع و درگیری شده است؟

فرضیات تحقیق

- به نظر می‌رسد بین مشکلات خانوادگی و بیکاری فرد و افزایش نزاع و درگیری رابطه وجود دارد.

- به نظر می‌رسد بین استفاده از مواد مخدر و مشروبات الکلی و افزایش نزاع و درگیری رابطه وجود دارد.

- به نظر می‌رسد بین اعتقادات ضعیف مذهبی و باورهای دینی و استفاده از شبکه‌های اجتماعی و افزایش نزاع و درگیری رابطه وجود دارد.

- به نظر می‌رسد بین دوستان ناباب و فقر مادی و افزایش نزاع و درگیری رابطه وجود دارد.

- به نظر می‌رسد بین میزان سن و فقدان سرگرمی و افزایش نزاع و درگیری رابطه وجود دارد.

پیشینه تحقیق

پور افکاری (۱۳۸۳)؛ در تحقیقی به بررسی تحلیلی بر تنش‌های قومی ایران پرداخته و نشان داد که نزاع دسته جمعی بیشتر در میان خانواده‌هایی با درآمد کمتر رخ می‌دهد. ابعاد فرهنگی و اجتماعی ساکنان منطقه، مانند بی سوادگی، عدم آشنایی با قانون‌ها، حفظ سنت‌های قبیله‌ای، ضعف مالی و تعصب قومی در این مسئله موثر بوده است.

نظری (۱۳۸۶)؛ در پژوهشی با عنوان بررسی جامعه‌شناختی عوامل اجتماعی. فرهنگی موثر بر مسئله نزاع به این نتیجه رسیده است که متغیرهای پرخاشگری، قوم‌گرایی و تجربه عینی تأثیری مثبت بر روی میزان گرایش به نزاع دارد.

در پژوهشی حیدری و همکاران (۱۳۸۶)؛ با عنوان عوامل با مدیریت انتظامی نزاع‌های دسته جمعی در شهرستان کهگیلویه، در اولوین بندی متغیرهای مستقل، ارتقاء سطح

آگاهی و معلومات مردم بیشترین تأثیر و سپس توانمندی و سرعت عمل پلیس، احکام صادره قضایی، افراد معتمد و ریش سفید طوایف، خلع سلاح عمومی در اولویت‌های بعدی تأثیر بر نزاع‌های دسته جمعی قرار گرفته است.

نتایج مطالعه شریعتی و همکاران (۱۳۹۱)؛ با عنوان بررسی عوامل موثر تمایلات بالقوه به نزاع در شهرستان خدا بنده نشان داده که بین متغیرهای اختلافات ملکی، خانوادگی و عدم اعتماد به مراجع قضایی و انتظامی و عوامل فرهنگی - تاریخی و گرایش به نزاع دسته جمعی در این شهرستان رابطه معنی داری وجود دارد که بر مبنای تبیین صورت گرفته بیشترین تأثیر را به ترتیب متغیرهای اختلافات ملکی و خانوادگی و عدم اعتماد به مراجع قضایی و انتظامی بر تمایل به نزاع‌های دسته جمعی داشته است.

در پژوهشی واحدی و دیگران (۱۳۹۲)؛ با عنوان بررسی عوامل موثر بر نزاع و درگیری فردی از دیدگاه شهروندان در سال ۱۳۹۲ (مطالعه موردی شهر خوی) رابطه متغیرهای سن، احساس انومی، گرایش قومی قبیله‌ای، خواستگاه خانوادگی و کنترل اجتماعی با نزاع تأیید شد ولی رابطه متغیرهای پایگاه اجتماعی و محرومیت نسبی با نزاع تأیید نشد.

چارچوب نظری

به منظور فراهم ساختن زمینه پژوهش و آمادگی برای مطالعه و گردآوری داده‌ها و تلیل نتایج ضروری است. مبانی نظری مرتبط با موضوع مد نظر قرار گرفت. در ارتباط با نزاع به عنوان یکی از انواع کج رفتاری‌ها می‌توان از تبیین‌هایی که در این زمینه وجود دارد بهره گرفت. تعدد نظریاتی که در زمینه کج رفتاری وجود دارد حکایت از آن دارد که نظریه و حتی مکتبی جامع که در این زمینه مورد قبول عام واقع شده باشد وجود ندارد و اصولاً با دیدگاه‌های متفاوت به این پدیده نگریسته می‌شود. برخی در یک دسته بندی کلان کلیه عوامل مطرح شده توسط صاحب نظران را به سه دسته بزرگ زیست‌شناختی، روان‌شناختی و جامعه‌شناختی تقسیم کرده‌اند. (صدیق سروستانی، ۱۳۸۳: ۴۵)

مرتن، انحراف و کج رفتاری را ناشی از گسستگی و انفصال بنیادی بین هدف‌های فرهنگی و وسایل نهادی شده جهت نیل بدان‌ها می‌داند. از این رو انحراف نه یک مسئله خاص فردی بلکه به عنوان امری اجتماعی و برخاسته از ساخت اجتماعی است. توجه ویژه مرتن به فرهنگ و جوامعی است که تأکید بیش از حدی به ارزش‌ها و اهداف فرهنگی دارند. از همین رو به واسطه عدم تناسب بین هدف و وسیله، یکپارچگی فرهنگی بوجود نیامده بلکه حالتی از احساس بی‌هنجاری یا انومی در آن جامعه حاکم

است. (حسین زاده، ۱۳۸۹: ۶۷). یکی از موارد و عوامل مهم در گرایش افراد به نزاع، مشاهده آن پدیده و یادگیری از آن است. تجربه عینی نزاع بر اساس تئوری یادگیری اجتماعی قابل تفسیر است. بر اساس تئوری یادگیری اجتماعی، رفتارهای ناهنجار، مثلاً گرایش به نزاع‌های فردی و دسته جمعی، زائیده یادگیری اجتماعی هستند. مشاهده رفتار ناهنجار محرکی برای افراد است تا به روش غیر معمول رفتار نمایند. توجه به این نکته مهم است که کودکان مشاهده گر رفتار ناهنجار خود را محدود به تقلید صرف نمی‌کنند، بلکه ناهنجاری‌های بدیع و جدید خلق می‌کنند، این امر دلالت بر آن دارد کودکانی که در معرض چنین مشاهده‌ای قرار داشته‌اند، بیشتر از کودکانی که در معرض چنین مشاهده‌ای قرار نداشته‌اند به اعمال ناهنجار دست زده‌اند. (ربانی، ۱۳۸۸: ۶۴). یکی دیگر از متغیرهای این تحقیق دسترسی به امکانات رفاهی است. مازلو در نظریه سلسله مراتب نیازها عقیده دارد که همه افراد نیازهایی دارند که آن‌ها را بر اساس سلسله مراتب نیازها مرتب نموده و به عنوان یک نظریه عرضه نموده است. این نیازها عبارتند از: نیازهای فیزیولوژیک، نیاز به سلامت (ایمنی)، نیاز به عشق و محبت (تعلق) نیاز به احترام، نیاز به خود شکوفایی.

مازلو عقیده دارد که برای دسترسی به مراحل بالاتر باید نیازهای مرتبه پایین رفع و ارضاء گردند. در غیر این صورت ممکن است فرد دچار خلاء و ناکامی گردد. افزون بر این بسیاری از مشکلات رفتاری (ناهنجاری‌ها و نزاع و...) و شکست‌ها و ناکامی‌ها را باید به عدم ارضاء یا ارضای ناقص نیازهای اساسی نسبت داد (حقیقی و همکاران، ۱۳۷۹: ۳۵).

آسیب‌های اجتماعی (مطالعه موردی نزاع) و نقش خانواده در کاهش آسیب‌ها مطالعه انحرافات و کجروی‌های اجتماعی و به اصطلاح آسیب‌شناسی اجتماعی عبارتست از مطالعه و شناخت ریشه بی‌نظمی‌های اجتماعی. در واقع، آسیب‌شناسی اجتماعی مطالعه و ریشه‌یابی بی‌نظمی‌ها، ناهنجاری‌ها و آسیب‌هایی نظیر نزاع، اعتیاد و... همراه با علل و شیوه‌های پیش‌گیری و درمان آن‌ها و نیز مطالعه شرایط بیمار گونه و نابسامانی اجتماعی است (ستوده، ۱۳۷۹: ۱۵-۱۴).

به عبارت دیگر، مطالعه خاستگاه اختلال‌ها، بی‌نظمی‌ها و نابسامانی‌های اجتماعی، آسیب‌شناسی اجتماعی است زیرا اگر در جامعه‌ای هنجارها مراعات نشود، کجروی پدید می‌آید و رفتارها آسیب می‌بیند. یعنی آسیب زمانی پدید می‌آید که از هنجارهای مقبول اجتماعی تخلفی صورت پذیرد. عدم پابندی به هنجارهای اجتماعی موجب پیدایش

آسیب اجتماعی می‌شود. از سوی دیگر، اگر رفتاری با انتظارات مشترک اعضای جامعه و یا یک گروه یا سازمان اجتماعی سازگار نباشد و بیشتر افراد آن را ناپسند و یا نادرست قلمداد کنند، کجروی اجتماعی تلقی می‌شود. سازمان و یا هر جامعه‌ای از اعضای خود انتظار دارد که از ارزش‌ها و هنجارهای خود تبعیت کنند. اما طبیعی است که همواره افرادی در جامعه یافت می‌شوند که از پاره‌ای از این هنجارها و ارزش‌ها تبعیت نمی‌کنند. افرادی که همساز و هماهنگ با ارزش‌ها و هنجارهای جامعه و یا سازمانی باشند، هم‌نوا و یا سازگار و افرادی که بر خلاف هنجارهای اجتماعی رفتار کنند و بدان‌ها پای بند نباشند افرادی ناهم‌نوا و ناسازگار می‌باشند. در واقع کسانی که رفتار انحرافی و نابهنجاری آنان دائمی باشد و زود گذر و گذرا نباشد کجرو یا منحرف نامیده می‌شوند. این گونه رفتارها را انحراف اجتماعی یا کجروی اجتماعی گویند. (همان)

حال سوال این است که آسیب‌ها و انحرافات اجتماعی چگونه پدید می‌آیند و عوامل پیدایش ناهنجاری‌های اجتماعی کدامند؟ بررسی و ریشه‌یابی انحرافات اجتماعی از اهمیت زیادی برخوردار است. انحرافات و مسائل اجتماعی امنیت اجتماعی را سلب و مانعی برای رشد و توسعه جامعه محسوب می‌شود. به طور کلی، هر رفتاری که از آدمی سر می‌زند، متاثر از مجموعه‌ای از عوامل است که به طور معمول در طول زندگی سر راه وی قرار دارد و وی را به انجام عملی خاص وادار می‌کند.

عوامل بوجود آورنده انحراف و کج روی در جوامع مختلف یکسان نیست و مناطق از نظر نوع جرم شدت و ضعف، تعداد و نیز از نظر عوامل متفاوتند. این تفاوت‌ها را می‌توان در شهرها، روستاها و حتی در مناطق مختلف و محله‌های یک شهر مشاهده کرد. در هر جامعه و محیطی سلسله عواملی همچون شرایط جغرافیایی، اقلیمی، وضعیت اجتماعی، اقتصادی، موقعیت خانوادگی، تربیتی، شغلی و طرز تفکر و نگرش خاص حاکم است که هر یک از این‌ها در حسن رفتار و یا بد رفتاری افراد موثر است. حاشیه نشینی در شهرها، با جرم رابطه مستقیم دارد. تنوع و تجمل، اختلاف فاحش طبقات اجتماعی ساکن شهرهای بزرگ، تورم و گرانی هزینه‌های زندگی، موجب می‌شود تا افراد غیر کارآمد که درآمدشان زندگی ایشان را کفاف نمی‌دهد، برای تامین نیازهای خود، دست به هر کاری هر چند غیر قانونی بزنند. از دیگر عوامل محیطی جرم، می‌توان فقر، بیکاری، تورم و شرایط بد اقتصادی را نام برد که بر همه آحاد جامعه، اقشار، گروه‌ها و نهادها تأثیر گذاشته و آنان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. (همان، ۷۵-۸۰)

در پیدایش انحرافات اجتماعی و رفتارهای نابهنجار و آسیب‌زا عوامل متعددی به

عنوان عوامل پیدایش و زمینه ساز می‌تواند موثر باشد:

عوامل فردی: جنس، سن، وضعیت ظاهری و قیافه، ضعف و قدرت، بیماری، عامل ژنتیک و...

عوامل روانی: حساسیت، نفرت، ترس و وحشت، اضطراب، کم‌هوشی، خیال‌پردازی، قدرت طلبی، کم‌رویی، پرخاشگری، حسادت، بیماری‌های روانی و...

عوامل محیطی: اوضاع و شرایط اقلیمی، شهر و روستا، کوچه و خیابان، گرما و سرما و...

عوامل اجتماعی: خانواده، طلاق، فقر، فرهنگ، اقتصاد، بی‌کاری، شغل، رسانه‌ها، مهاجرت، جمعیت و...

از آنجا که ممکن است در پیدایش هر رفتاری، عوامل فوق و یا حتی عوامل دیگری نیز موثر باشد، از این رو نمی‌توان به یک باره فرد بزهکار را به عنوان علت العلل در جامعه مقصر شناخت و سایر عوامل را نادیده گرفت. اگر فرد، هر چند برای سرگرمی و تنوع و تفریح دست به بزهکاری بزند، این کار وی کم‌کم زمینه‌ای خواهد بود تا به سمت و سوی بزهکاری سوق یابد. دلیل عمده این کار، چگونگی شروع به انجام عمل بزهکارانه و کشیده شدن فرد به این راه است. افراد بزهکار افرادی هستند که همه زمینه‌ها و شرایط لازم برای انحراف در آنان وجود دارد. مهم‌ترین عامل در انحراف افراد ارتکاب عمل نابهنجار، فردی است که موجب سوق یافتن وی به سمت بزهکاری می‌شود، چرا که فردی که می‌خواهد اولین بار دست به بزهکاری بزند، نیازمند فردی است که او را راهنمایی کرده و به این سمت هدایت نماید.

دومین عامل، امکانات و شرایطی است که فرد در اختیار دارد و زمینه ارتکاب وی را برای اعمال خلاف اجتماع فراهم می‌آورد.

فقر در خانواده، عدم تامین نیازهای اساسی خانواده، دوستان ناباب، محیط آلوده و... نیز از عوامل روی آوری فرد به بزهکاری است. در عین حال، به طور مشخص می‌توان عوامل عمده زیر را به عنوان بسترها و زمینه‌های پیدایش انحرافات اجتماعی و یا هر رفتار نابهنجار نام برد، عواملی که نقش بسیار تعیین‌کننده‌ای در پیدایی هر رفتاری، اعم از بهنجار و یا نابهنجار، ایفا می‌کنند. در عین حال مهم‌ترین عامل یعنی خود فرد نیز نقش تعیین‌کننده‌ای در این زمینه بازی می‌کنند.

علل و عوامل پیدایش آسیب‌های اجتماعی، به ویژه در میان نوجوانان و جوانان را می‌توان به سه دسته عمده تقسیم نمود:

۱- عوامل معطوف به شخصیت

۲- عوامل فردی

۳- عوامل اجتماعی

الف / عوامل شخصیتی

این دسته از عوامل معطوف به عدم تعادل روانی، شخصیتی و اختلال در سلوک و رفتار است که به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود:

ویژگی‌های شخصیتی افراد بزهکار و کجرو

معمولاً ویژگی‌های شخصیتی افراد بزهکار، بی‌قاعدگی رابطه و ارتباط میان فرد و جامعه و ارتکاب رفتارهای نابهنجار و خلاف مقررات اجتماعی است. ولی معمولاً از نظر مرتکب و عامل آن در اصل و یا در مواقعی خاص، این گونه رفتارها ناپسند شمرده نمی‌شود. افراد روان رنجور نسبت به ارزش‌ها، هنجارها، مقررات اجتماعی بی تفاوت بوده و کمتر آن‌ها را رعایت می‌کنند. اعمال و شیوه‌های رفتاری این گونه افراد نظام اجتماعی را متزلزل و گاهی نیز مختل می‌کند و موجب می‌شود که رعایت ارزش‌های اخلاقی و هنجارها در جامعه و نزد سایر افراد زیر سوال رفته و آن را به پایین‌ترین سطح عمل تنزل دهد

ب / عوامل فردی

در حوزه عوامل فردی، می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود:

آرزوهای بلند، خوش‌گذرانی و لذت‌طلبی، قدرت، استقلال و عافیت‌طلبی، زیاده‌خواهی، بی‌بند و باری و لابلالی‌گری، بی‌هویتی و بی‌هدفی در زندگی.

افراد گاهی اوقات برای رسیدن به آمال و آرزوهای بلند و دست‌نیافتنی و مدینه فاضله‌ای که رسانه‌های ملی و یا با ماهواره تبلیغ می‌کنند، مرتکب جرایم می‌شوند. گاهی اوقات هم ارتکاب جرایم را فقط یک کار تفننی و به عنوان گذران اوقات فراغت می‌دانند

با این که ممکن است در خانه و محیط اطراف مشکل حادی هم نداشته باشند که آنان را مجبور به ارتکاب رفتار نابهنجار نماید، ولی فقط به خاطر این که در چند روز زندگی خوش باشند، دست به ارتکاب اعمال خلاف عرف و اجتماع می‌زنند. گاهی نیز افراد از نعمت خانواده و والدین عاطفی برخوردارند، اما به خاطر شکست در تحصیلات و ناتوانی در ادامه تحصیل، تحقیر معلمان و فشارهای بی‌مورد والدین مجبور می‌شوند

خود را به گونه‌ای دیگر نشان دهند و به اصطلاح « خودی » نشان دهند و این حکاین از میل به استقلال طلبی، قدرت طلبی و یا عافیت طلبی در نوجوانان و جوانان دارد که به دلیل ارضای صحیح آن دست به ارتکاب اعمال ناشایست می‌زنند. (مجله ایران جوان، ش ۱۴۹، ۴)

ج/عوامل اجتماعی

در بررسی آسیب‌ها و انحرافات اجتماعی، به عنوان یک پدیده اجتماعی، به علل اجتماعی انحرافات می‌پردازیم. عوامل متعددی در این زمینه نقش دارند که در این جا به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود: ۱- عدم پای بندی خانواده‌ها به آموزه‌های دینی مطالعات و تحقیقات نشان می‌دهد تا زمانی که اعضای جامعه پای بند به اعتقادات مذهبی خود باشند، خود و فرزندانشان به فساد و بزهکاری روی نمی‌آورند بنابراین افزایش انحرافات اجتماعی می‌تواند ناشی از عدم پای بندی خانواده‌ها به آموزه‌های دینی باشد.

۲- آشفته‌گی کانون خانواده

از دیگر مؤلفه‌های مهم در سوق یافتن نوجوانان و جوانان به سمت و سوی بزهکاری و انحرافات اجتماعی و گسسته شدن پیوندهای عاطفی و روحی میان اعضای خانواده است. هر چند در بسیاری از خانواده‌ها پدر و مادر دارای حضور فیزیکی هستند، اما متأسفانه حضور وجودی و معنوی آنان برای فرزندان محسوس نیست. در چنین وضعیتی، فرزندان به حال خود رها شده، ارتباط آنان با افراد مختلف بدون هیچ نظارت، ضابطه و قانون خاصی در خانواده صورت می‌گیرد. روشن است که چنین وضعیتی زمینه را برای خلا عاطفی فرزندان فراهم می‌کند.

در برخی از خانواده‌ها پدر، مادر و یا هر دو، بنا به دلایلی همچون طلاق، جدایی، مرگ والدین و... نه حضور فیزیکی دارند و نه حضور معنوی. در این گونه خانواده‌ها که با معضل طلاق و جدایی مواجه هستند، فرزندان پناهگاه اصلی خود را از دست داده، هیچ هدایت کننده‌ای در جریان زندگی نداشته، در پاره‌ای از موارد به دلیل نیافتن پناهگاه جدید، در دریای موج اجتماع، گرفتار ناملازمات می‌شوند (مجله زن روز، ش ۱۷۳۳:

(۱۴)

۳- طرد اجتماعی

چگونگی برخورد دوستان، افراد فامیل و همسایگان با فرد بزهکار، در نوع نگاه متقابل وی با دیگران تأثیر بسزایی دارد. در مجموع، اگر این برخوردها قهر آمیز و به صورت

طرد فرد از محیط اجتماعی باشد، جدایی وی از جامعه سرعت بیشتری می‌یابد. این نوع برخورد، همواره به عنوان هزینه ارتکاب هر جرمی مد نظر است. علاوه بر این، افرادی که دارای منزلت و پایگاه اجتماعی پایینی هستند و یا از نقص عضو، بیماری جسمی، روحی و مشاغل پایین خود یا والدین شان رنج می‌برند، نیز از سوس افراد جامعه مورد بی‌مهری قرار گرفته و ناخواسته طرد می‌شوند. این گونه افراد برای جبران این نوع کمبودها، و شاید برای رهایی از این گ. نه بی‌مهری‌ها و معضلات، دست به ارتکاب جرایم و انواع انحراف اجتماعی می‌زنند. (عبدی، ۱۳۷۱: ۳۸)

۴- بیکاری و عدم اشتغال

از دیدگاه جامعه شناسان و روان شناسان بی‌کاری یکی از ریشه‌های مهم بزهکاری و کج روی افراد یک جامعه است. بی‌کاری باعث می‌شود که افراد بیکار جذب مراکز تجمع افراد بزهکار شده و به تدریج به دامان انواع کج روی‌های اجتماعی کشیده شوند. حاصل تحقیقات صورت گرفته نیز حکایت از تأثیر قاطع بیکاری و فقر برافزایش بزهکاری دارد. (نجفی، ۱۳۷۰: ۴۸)

۵- فقر و مشکلات معیشتی

در میان علل و عوامل پیدایش بزهکاری و ارتکاب انحراف اجتماعی، عامل فقر و مشکلات معیشتی و اقتصادی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. عدم بضاعت مالی مکفی خانواده‌ها و ناتوانی در پاسخگویی به نیازهای طبیعی و ضروری مانند فراهم ساختن امکان ادامه تحصیل، تامین پوشاک مناسب و... زمینه ساز بروز دل زدگی، سر خوردگی ناراحتی‌های روحی، دل مشغولی، افسردگی و انزوا طلبی را در فرزندان فراهم می‌سازد. در نتیجه بسیاری از این افراد برای رهایی از بند گرفتاری‌ها، دست به ارتکاب اعمال ناشایست می‌زنند.

۶- دوستان ناباب

گروه دوستان و همسالان الگوهای مورد قبول یک فرد در شیوه گفتار، کردار، رفتار و منش هستند. فرد برای این که مقبول جمع دوستان و همسالان شود و با آنان ارتباط و معاشرت داشته باشد، ناگزیر از پذیرش هنجارها و ارزش‌های آنان است در غیر این صورت از آن جمع طرد می‌شود. از این رو به شدت متاثر از آن گروه می‌گردد. تا حدی که اگر بنا باشد در رفتار فرد تغییری ایجاد شود یا باید هنجارها و ارزش‌های آن جمع را تغییر داد یا ارتباط فرد با آن گروه را قطع کرد.

۷- محیط

محیط نیز از جمله عوامل تأثیر گذار در پیدایش رفتارهای شایسته و یا ناشایسته است. اگر در منزل و خانه، کوچه، خیابان و مدرسه، محیط پیرامون زمینه و شرایط مساعدی برای بزهکاری وجود داشته باشد، فردی را که آمادگی انحراف در او وجود دارد، به سوی جرم و ارتکاب رفتار بزهکارانه سوق می‌دهد.

در پیدایش هر جرمی، با تحلیل دقیق، به این نتیجه می‌رسیم که محیط اجتماعی بستر کاملاً مناسبی برای فرد بزهکار فراهم آورده و عامل مهمی برای پیدایش رفتار مجرمانه توسط وی بوده است. اگر فساد و تباهی و بی بند و باری بر جامعه حاکم باشد، افراد مستعد در گرداب تباهی‌های آن اسیر می‌شوند و اگر نظام اجتماعی بر معیارها و الگوهای ارزشی استوار باشد و برنامه‌های هدف دار و مشخصی طرح ریزی گردد، امکان انحراف اجتماعی در جامعه و در میان افراد بسیار ضعیف خواهد بود. بنابراین محیط در شکل‌گیری شخصیت و منش انسان نقش بسیار تعیین کننده و موثری ایفا می‌کند و رفتار انسان که نشان از شخصیت و منش اوست، تا حد زیادی، ناشی از تربیت اکتسابی از محیط است. (رونالوس، ۱۳۶۸: ۶۳)

۸- فقر فرهنگی و تربیت نادرست

از دیگر عواملی که موجب سوق یافتن جوانان به سوی انحراف اجتماعی است، فقر فرهنگی و محدودیت‌ها و تبعیض‌های ناشی از فقر فرهنگی است. چنان که سطح تحصیلات (بی سواد و یا کم سواد اعضای خانواده) سطح پایین و نازل منزلت اجتماعی خانواده، نا آگاهی اعضای خانواده به ویژه والدین از مسائل تربیتی، اخلاقی و آموزه‌های مذهبی، عدم هم‌نوایی خانواده با هنجارهای رسمی و حتی غیر رسمی جامعه، هنجار شکنی اعضای خانواده و اشتهار به این مسئله و مسائل دیگری از این دست مؤلفه‌هایی هستند که در قالب فقر فرهنگی خانواده در ایجاد شوک‌های روانی و روحی بر فرزندان نوجوان و جوان مؤثر است و انگیزه ارتکاب انواع جرایم آنان را دو چندان می‌کند. تبعیض جنسیتی و یا تبعیض بین فرزندان نیز از جمله عوامل مهم فقر خانوادگی است. تبعیض در برخورد با خطاها و اشتباهات فرزندان دختر و چپسرو و عدم اتخاذ رویه منطقی برای برخورد با خطاهای فرزندان و تنبیه تبعیض آمیز بر اساس برتری پسر بر دختر یا بالعکس موجب سلب اعتماد به نفس و بدبینی فرزندان نسبت به والدین می‌شود. تبعیض در خانه با ورchie حساس و عزت نفس فرزندان منافات دارد و خسارات جبران ناپذیری را بر روح و روان آنان وارد می‌کند و با ایجاد بحران‌های روحی

و سرخوردگی، آنان را به سوی عکس‌العمل‌های منفی نظیر سرقت، اعتیاد و فرار از خانه سوق می‌دهد. همان‌گونه که عدم توجه به نیازهای عاطفی فرزندان می‌تواند عامل بروز ناهنجاری‌های رفتاری در فرزندان شود، توجه بیش از حد متعارف و در اختیار قرار دادن امکانات رفاهی زیاد هم می‌تواند زمینه بروز ناهنجاری‌های رفتاری در آنان شود. در شیوه فرزند سالاری، اغلب تمایلات و خواسته‌های فرزندان محفّف می‌شود، از این رو به محض ایجاد مشکلات و بحران‌ها و فشارهای زندگی، که در آن امکان تحقق برخی از نیازها سلب می‌شود و یا در شرایطی که خواسته‌های فرزندان به افراط می‌گراید و والدین با آن مخالفت می‌نمایند، فرزند به دلیل تربیت شدید عاطفی، روحیه عدم درک منطقی شرایط، نازپروری و بی‌تحمّلی در برابر مخالفت والدین، عصیان و طغیان نموده و همین امر موجب دوری از والدین و اعضای خانواده می‌گردد و سرانجام می‌تواند زمینه ارتکاب انواع جرایم را فراهم نماید. (مجله کتاب زنان، ش ۱۵: ۶۵)

۹- رسانه‌ها و وسایل ارتباط جمعی

رسانه‌های دیداری، شنیداری و مکتوب می‌تواند از جمله مولفه‌های در خور توجه در ایجاد انگیزه روی آوری جوانان به سمت و سوی بزهکاری و رفتارهای انحرافی باشند. پخش شمار قابل و توجهی از سریال‌هایی که از شبکه‌های ماهواره‌ای خارجی، به نمایش گذاشته می‌شود با مضامین مختلفی در تقویت انگیزه و گریز از قید و بندهای خانوادگی و هنجارها و ارتکاب جرایم اجتماعی ایفا کرده است. نقش رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی، به ویژه ماهواره و اینترنت در رواج بی‌بند و باری اخلاقی، ناهنجاری‌های اجتماعی، عدم پای‌بندی مذهبی موثر است. (اشرف میرزا، ۱۳۹۳: ۴۲-۳۰)

روش‌شناسی تحقیق

روش انجام این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت و روش از نوع توصیفی تحلیلی است. روش گردآوری اطلاعات در این پژوهش به صورت کتابخانه‌ای و میدانی است. جامعه آماری شهروندان ۱۸ تا ۶۰ سال ساکن شهر بافت است که ۳۰ نفر به عنوان نمونه تعیین شده و با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شده است و جهت گردآوری داده‌ها از پرسش‌نامه محقق ساخته، استفاده شده است.

یافته های تحقیق

تحلیل داده‌ها (بررسی فرضیه‌های تحقیق)

فرضیه شماره یک

به نظر می‌رسد بین مشکلات خانوادگی، بیکاری فرد و نزاع و درگیری رابطه وجود دارد.

H_0 = بین مشکلات خانوادگی، بیکاری فرد و نزاع و درگیری رابطه وجود ندارد.

H_1 = بین مشکلات خانوادگی، بیکاری فرد و نزاع و درگیری رابطه وجود دارد.

جدول ۱: آزمون همبستگی پیرسون

	مشکلات خانوادگی و بیکاری	نزاع و درگیری
Pearson Correlation	.533**	1
Sig. (2-tailed)	.002	
N	31	31
Pearson Correlation	.533**	1
Sig. (2-tailed)	.002	
N	31	31

با توجه به جدول شماره ۱ و مقدار $Sig = 0.002$ (مقدار معیار تصمیم) با توجه به آنکه مقدار معیار تصمیم از 0.05 کمتر است بین مشکلات خانوادگی، بیکاری فرد و نزاع و درگیری رابطه وجود دارد و H_0 رد می‌شود.

فرضیه شماره دو

به نظر می‌رسد بین استفاده از مواد مخدر و مشروبات الکلی و نزاع و درگیری رابطه وجود دارد.

H_0 = بین استفاده از مواد مخدر و مشروبات الکلی و نزاع و درگیری رابطه وجود ندارد.

H_1 = بین استفاده از مواد مخدر و مشروبات الکلی و نزاع و درگیری رابطه وجود دارد.

جدول ۲: آزمون همبستگی پیرسون

	مواد مخدر و مشروبات الکلی	نزاع و درگیری
Pearson Correlation	.786**	1
Sig. (2-tailed)	.000	
N	31	31
Pearson Correlation	.786**	1
Sig. (2-tailed)	.000	
N	31	31

با توجه به جدول شماره ۲ و مقدار $Sig = 0.000$ (مقدار معیار تصمیم) با توجه به آنکه مقدار معیار تصمیم از 0.05 کمتر است بین استفاده از مواد مخدر و مشروبات الکلی و نزاع و درگیری رابطه وجود دارد. و H_0 رد می‌شود.

فرضیه شماره سه

به نظر می‌رسد بین باورهای دینی و اعتقادات ضعیف مذهبی و شبکه‌های اجتماعی و نزاع و درگیری رابطه وجود دارد.

H_0 = بین باورهای دینی و اعتقادات ضعیف مذهبی و شبکه‌های اجتماعی و نزاع و درگیری رابطه وجود ندارد.

H_1 = بین باورهای دینی و اعتقادات ضعیف مذهبی و شبکه‌های اجتماعی و نزاع و درگیری رابطه وجود دارد.

جدول ۳: آزمون همبستگی پیرسون

		نزاع و درگیری	باورهای دینی و شبکه‌ای اجتماعی
نزاع و درگیری	Pearson Correlation	1	.485**
	Sig. (2-tailed)		.007
	N	30	30
باورهای دینی و شبکه‌ای اجتماعی	Pearson Correlation	.485**	1
	Sig. (2-tailed)	.007	
	N	30	31

با توجه به جدول شماره ۳ و مقدار $Sig = 0.007$ (مقدار معیار تصمیم) با توجه به آنکه مقدار معیار تصمیم از 0.05 کمتر است بین باورهای دینی و اعتقادات ضعیف مذهبی و شبکه‌های اجتماعی و نزاع و درگیری رابطه وجود دارد. و H_0 رد می‌شود.

فرضیه شماره چهار

به نظر می‌رسد بین دوستان ناباب و فقر مادی و نزاع و درگیری رابطه وجود دارد.

H_0 = بین دوستان ناباب و فقر مادی و نزاع و درگیری رابطه وجود ندارد.

H_1 = بین دوستان ناباب و فقر مادی و نزاع و درگیری رابطه وجود دارد.

جدول ۴: آزمون همبستگی پیرسون

		نزاع و درگیری	دوستان ناباب و فقر مادی
نزاع و درگیری	Pearson Correlation	1	.490**
	Sig. (2-tailed)		.005
تعداد	N	31	31
دوستان ناباب و فقر مادی	Pearson Correlation	.490**	1
	Sig. (2-tailed)	.005	
تعداد	N	31	31

با توجه به جدول شماره ۴ و مقدار $Sig = 0.005$ (مقدار معیار تصمیم) با توجه به آنکه مقدار معیار تصمیم از 0.05 کمتر است بین دوستان ناباب و فقر مادی و نزاع و درگیری رابطه وجود دارد. و H_0 رد می‌شود.

فرضیه شماره پنج

به نظر می‌رسد بین سن و فقدان سرگرمی و نزاع و درگیری رابطه وجود دارد.

H_0 = بین سن و فقدان سرگرمی و نزاع و درگیری رابطه وجود ندارد.

H_1 = بین سن و فقدان سرگرمی و نزاع و درگیری رابطه وجود دارد.

جدول ۵: آزمون همبستگی پیرسون

		نزاع و درگیری	فقدان سرگرمی و سن
نزاع و درگیری	Pearson Correlation	1	-.068
	Sig. (2-tailed)		.714
تعداد	N	31	31
فقدان سرگرمی و سن	Pearson Correlation	-.068	1
	Sig. (2-tailed)	.714	
تعداد	N	31	31

با توجه به جدول شماره ۵ و مقدار $Sig = 0.714$ (مقدار معیار تصمیم) با توجه به آنکه مقدار معیار تصمیم از 0.05 بیشتر است بین سن و فقدان سرگرمی و نزاع و درگیری رابطه وجود ندارد. و H_1 رد می‌شود.

نتیجه گیری

نزاع نوعی بی نظمی در روابط اجتماعی میان افراد و گروه‌ها است که یکی از مهم‌ترین مسائل محسوب می‌شود. این مسئله پیامدهای اجتماعی گوناگونی را در بر داشته، که از مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به کاهش ابعاد گوناگون امنیت در جامعه یاد شده اشاره نمود. نزاع‌ها و دعوایی که گاه علاوه بر ناسزاگفتن و داد و فریاد طرفین، به زد و خورد هم منجر شده است، نزاع‌هایی که در هر جامعه با توجه به شرایط اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی آن جامعه اتفاق می‌افتد و میزان زیاد بودن و یا کم بودن آن در گرو عوامل مختلفی است. در این تحقیق در تحلیل داده‌ها در چارچوب فرضیه‌ها با استفاده از آمار استنباطی و مدل آماری ضریب همبستگی ساده پیرسِن نتایج زیر بدست آمده است:

بین مشکلات خانوادگی، بیکاری فرد و نزاع و درگیری رابطه وجود دارد، همچنین استفاده از مواد مخدر و مشروبات الکلی و نزاع و درگیری رابطه وجود دارد، بین باورهای دینی و اعتقادات ضعیف مذهبی و شبکه‌های اجتماعی و نزاع و درگیری رابطه وجود دارد، همچنین لیبین دوستان ناباب و فقر مادی در نزاع و درگیری رابطه وجود دارد، اما بین سن و فقدان سرگرمی، رابطه‌ای وجود ندارد در نتیجه سن و فقدان سرگرمی نقشی در ایجاد نزاع و درگیری نداشته است.

منابع

- اشرف میرزا، عماد. (۱۳۹۳)؛ بررسی جامعه شناختی نقش نهادهای مشاوره در کاهش آسیب‌های اجتماعی - ستوده، هدایت الله. (۱۳۷۹)؛ آسیب‌شناسی اجتماعی، تهران: انتشارات آوای نور، چاپ دهم
- رونالوس، المینگرت. (۱۳۶۸)؛ کودک و مدرسه، ترجمه شکوه نوابی نژاد: تهران، انتشارات رشد
- صدیق سروستانی، رحمت الله. (۱۳۸۳)؛ آسیب‌شناسی اجتماعی، تهران، انتشارات آن
- حسین زاده، علی حسین. (۱۳۸۹)؛ بررسی جامعه شناختی عوامل موثر بر میزان گرایش به نزاع در شهر اهواز، فصل نامه دانش انتظامی، سال سیزدهم، شماره دوم
- نجفی، علی حسین. (۱۳۷۰)؛ بزهکاری و شرایط اقتصادی، مجله تحقیقات حقوقی، ش ۹
- خراطها، سعید. (۱۳۸۴)؛ نزاع و درگیری در شهر تهران، فصلنامه مطالعات و امنیت اجتماعی معاونت اجتماعی ناجا، سال دوم شماره ۷
- صدیق سروستانی، رحمت الله. (۱۳۸۳)؛ آسیب‌شناسی اجتماعی، تهران، انتشارات آن.
- ربانی، رسول. (۱۳۸۸)؛ بررسی عوامل اجتماعی و فرهنگی موثر بر گرایش نزاع، فصلنامه انتظام اجتماعی، سال اول، شماره ۳
- حقیقی، جمال، محرابی زاده، مهناز. (۱۳۷۹)؛ رابطه سلسله مراتب نیازهای مازلو با اضطراب آموزشگاهی و عملکرد تحصیلی با کنترل وضعیت اجتماعی - اقتصادی، مجله علوم تربیتی و روان‌شناسی، دوره ۷ شماره ۲

